

– Vikedal, det er Vikedalselva det

Vikedalselva er et av de vassdragene som kalkes nasjonalt. Da pH-status tok turen for å se nærmere på Vikedalselva, ble det levnet liten tvil om elvas betydning lokalt – Vikedal, det er Vikedalselva det.

Mellom fjordarmer, fjell og berg slynger den vakre Vikedalselva seg gjennom et flatt jordbrukslandskap. Elva gir et rolig, behagelig og avslappende inntrykk. Fire fosser, noen kulper og strykparter gjør likevel elva variert og mangfoldig på sin mils lakseførende strekning.

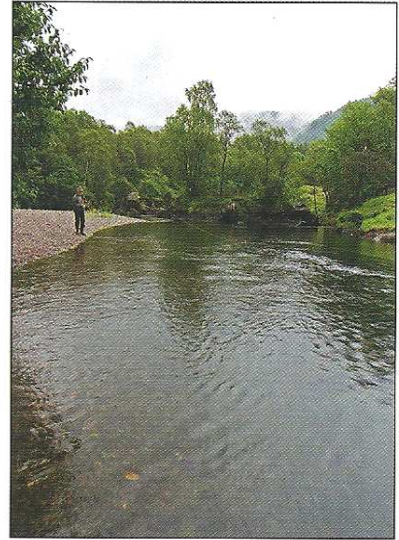
Vikedalselva har blitt kalket helt siden 1987, og pH-status ønsket å se nærmere på elva, og hva som er oppnådd etter tyve års kalking.

Til å veilede meg har jeg avtalt å møte Ola Gjerde. Han er leder i Vikedal Elveeigarlag, noe han har vært i seksten år. Han vet det meste om elva. Han har med seg Kjell Selvaag, mangeårig leder i Vindafjord Jakt og Fiskelag (VJF) og Jostein Hallingstad som er oppsynsmann.

Mye død fisk

Vikedal elveeigarlag ble starta i 1960. Da var det lite fisk i elva, forklarer Ola Gjerde. Vannkvaliteten var blitt dårlig av sur nedbør og forurensning. – Når det var så lite laks i elva, så vi at holdningene til den også ble dårligere. Det ble slengt mye rart ned i elva av søppel og skrot, og det rant ting i elva som ikke burde vært der.

I 1961 avtalte elveeigarlaget og Haugesund og Omegn Jeger- og Fiskarforening at foreningen fikk enerett til fisket i elva i ti år. Motytelse var utarbeidelse av fiskeregler, fiskepleietiltak, usettelse av yngel, oppsyn, mm. Leieavtalen ble forlenget til 1979, da elveeigarlaget overtok hele ansvaret for elva. – I 1981 fant vi enorme mengder med død fisk oppover langs hele elva, forklarer Gjerde. Da ble det slått alarm, og vi planla kalking. Seks år senere var kalkingsanlegget i drift.

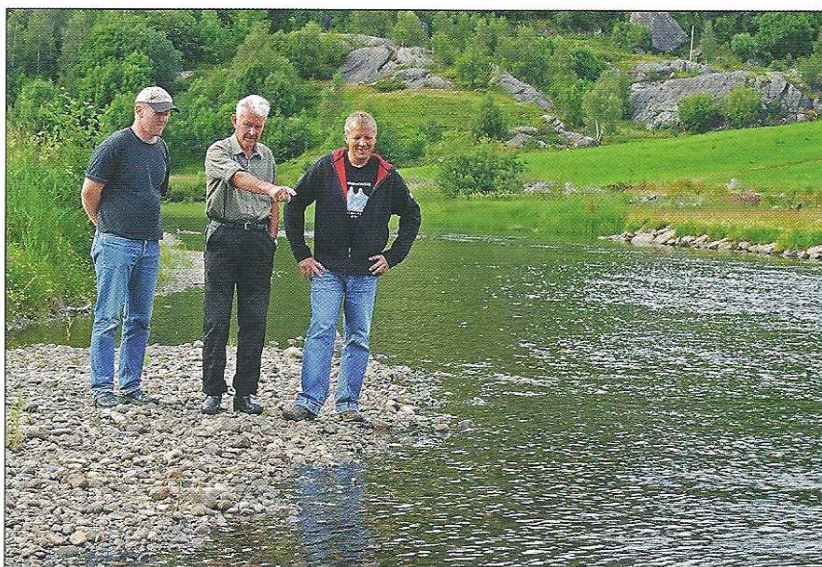
Vikedalselva er en variert og fin fiskeelv.

Rask effekt av kalkingen

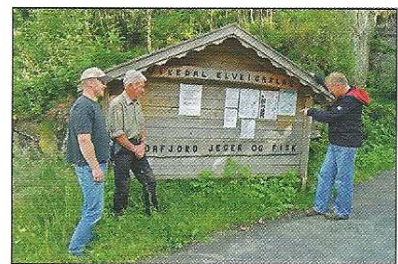
Etter kalkingen har vi ikke sett en eneste død fisk som kan tilskrives sur nedbør eller sykdom, sier Gjerde. – Det er klart kalkingen har hatt god effekt. Gjerde påpeker også at effekten var veldig rask fordi det var en og annen laks igjen. Jostein Hallingstad mener at om man ikke hadde startet kalkingen i tide, ville nok laksen vært helt borte fra elva den dag i dag.

God tilgjengelighet

Fiskekort selges både fra elveeigarlaget og VJL. Enkelte partier

Fra venstre: Jostein Hallingstad (Oppsynsmann), Ola Gjerde (leder i Vikedal Elveeigarlag) og Kjell Selvaag (tidligere leder av Vindafjord Jakt og Fiskelag).

Informasjonstavle for fiskere i Vikedal.

Det er satt opp "fiskebuer" langs elva der fiskere kan hvile eller søke ly i regnvær.

er kun for privat fiske. Blant noen av partiene med privat fiske, er det for øvrig fritt fiske for de som bor på områdene med camping/hytteutleie. Allmennheten har derfor god tilgang til fisket i elva, for en rimelig sum.

Totalt selges i underkant av tusen fiskekort, hvorav over nitti prosent er døgnkort. I tillegg kommer grunneiere som fisker på egen grunn og turistfiskere fra overnattingsplassene med eget fiske.

Per i dag, får alle som ønsker det kjøpe fiskekort. I forhold til fiskebestanden, reguleres uttaket med fredningstider og fredningssoner. Mandager og tirsdager er fisken fredet. I tillegg er det innført kvoter på maksimalt fem fisk per fisker per døgn. Det er enighet om at dette fungerer godt.

De anslår at omkring en av fire fiskere er lokale, resten kommer fra Karmøy, Haugesund, Stord, Tysvær, Bergen og andre steder. Det er bare noen få utlendinger som fisker laks.

Sjørørreten

En periode var Vikedalselva Rogalands beste sjørørretelv. Nå går diskusjonen om hva som er årsaken til at sjørørretfangstene har gått så mye ned. Kan det være konkurransen med laksen på elva, kan det være lakselus fra oppdrettsanleggene i fjorden, eller andre forhold. – Men det er jo god produksjon av ørretyngel i vassdraget, så hva skjer med den når den kommer ut i havet, undrer de seg.

En fiskers bekjennelser

Da pH-status' utsendte var i ferd med å fordøye dagens inntrykk fra elva, introduserte vertskapet meg for Tor Egil Holmedal. Å beskrive han som en ivrig fisker, er en sterk underdrivelse. Jo, fiske kan nok være som en sykdom,

Kl. 00.01 natt til onsdag var Tor Egil Holmedal klar med første kast. Kl 00.02 satt den første småørreten på.

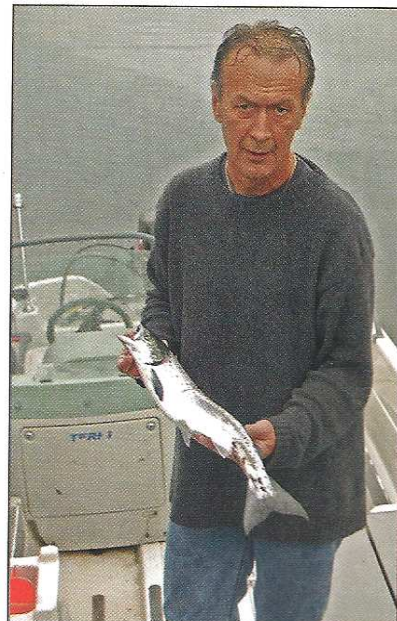
Ingen tvil om at det var mye småørreter. De hoppet og spratt kontinuerlig i nedre del av elva og utløpsosen, og utgjorde et "problem" for nattfiske etter større fisk.

sier han. Men det finnes ingen kur for det – og jeg ser ikke noe behov for det heller, legger han raskt til. Han har hytte med terrasse langs bredden av elva. Tirsdag kveld sto fiskeutstyret klart, sammen med en stor termos med kaffe. Nå satt han og ventet på nedtellingen til kl. 00.00 onsdag morgen, og håpet på regn.

Holmedal bor på hytta hele sommeren, og har gjort det siden midten av 80-tallet. For meg som fisker spiller det liten rolle om det tas tyve tonn laks i ei elv når det fordeler seg på sytti mil. Jeg klarer ikke å fiske på hele den strekningen uansett. Nei, da er Vikedalselva bedre. Det er ikke noe problem å fylle kvoten sin her. Faktisk er nok sjansen for den enkelte til å få fisk i Vikedalselva større enn i mange av de største lakseelvene, mener Holmedal. – Men det er veldig væravhengig her. Elva må ha vann nok for at laksen skal gå opp. I fjor tok jeg fem mellomstore laks i løpet av tre timer. Da var kvoten full, sier han. – Nå står det fantastisk mye laks i fjorden og venter på å komme opp, sier han. Jeg var ute i båten i stad, og på vei

inn så jeg halefinner, ryggfinner og fisk overalt. Først trodde jeg det var en makrellstim som slo inn mot båten. Men så så jeg at det sto tett med laks, helt oppe i vannflata, forklarer han. – Vent til etter det første regnskyellet nå, så kommer laksen innover. Da skal du se at det blir folksomt. Da står det minst 30 mann på hver side av elva rundt oss her og fisker.

Tor Egil Holmedal har fulgt utviklingen i elva i over tyve år, og fører fiske dagbok. Det har vært en fantastisk fin utvikling for laksen, forklarer han. Den gang så jeg aldri laks, bare sjørørret. – Allerede året etter at kalkingene startet fikk jeg en svidde (smålaks). Etter dette har det bare økt. I dag er det kolossalt med laks til å være ei såpass lita elv, og det ser ut til å bli bare mer og mer. Selv om det var

Lakse- og sjørørretfiske i fjordmunningen er betydelig, og kommer i tillegg til fangststatistikken fra elva.

Et tyvetalls lakselus satt på denne laksen. Ti lus regnes som dødelig for smolt.

litt mindre de to siste årene i følge fangststatistikken. Men det kan også skyldes liten vannføring, for da går ikke laksen opp, selv om den står i elvemunningen.

Også Holmedal er bekymret for sjørreten. – I 1992 var vi fire stykker som fisket i fem dager. Vi fikk 500 sjørreter. Vanlige vekter var omkring 1,2 kg. I dag får vi lite av den. Men det rare er at om en går og sjekker i de mindre gytebekkene, så er det mye sjørret der. Man kan lure på hva som skjer underveis. Vi har telt over 150 lakselus på en liten sjørret. Da stoppet vi tellingen. Jeg tror det skjer noe med den mens den er i sjøen. Den kommer i hvert fall ikke tilbake i de mengdene det var. Ellers har jeg fått en storsei ute i fjorden som hadde 13 smolt i magesekken, legger han til med en bekymret mine.

Holmedal fortsetter å forkyne sin begeistring for elva. Noe av det som gjør Vikedalselva så fin, i tillegg til at det nå er mye laks her, er tilgjengeligheten. Det er god adkomst langs mesteparten av elva. Elva er en perle for oss, mener han. Han synes ikke det er noe problem at elva er stengt for fiske i to dager. – Nei det er det nok mang en lakseenke som er glad for, sier han. Imens er kona kommet bort, og skyter raskt inn: – ja, det er jo ikke noe problem for deg, du drar jo bare over til Etne for å fiske i et par dager du. Heldigvis for dem begge, er også hun ivrig fisker.

Tor Egil Holmedal husker godt hvordan elva var på 80-tallet. Ja, på vårparten husker jeg at vi fylte hele bunnen av ei bølge med døde lakseyngel. Dagen etter var det akkurat like galt. Da var det mange svarte år. Etter at kalkingen kom i gang, har jeg ikke sett én død yngel. – Det er ingen tvil om

at kalkingen har hjulpet, sier han ettertrykkelig.

Hadde det ikke vært laks i elva, tror jeg mange familier hadde feriert andre steder, sier han. Uten laksen hadde det bare vært igjen noen kantarell- og blåbærplukkende tyskere. Nei, det er liten tvil om at elva betyr mye også for turismen her. Før laksen kom tilbake, var det kun én campingplass. Nå er det fem campingplasser og fire steder med hytteleie, sier han.

Store ringvirkninger

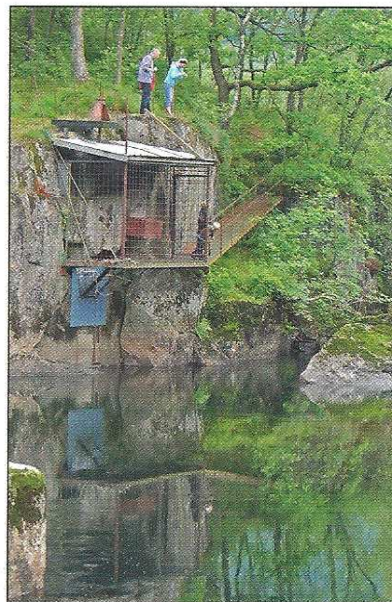
Nettopp det med ringvirkninger til lokalsamfunnet var også Gjerde, Selvaag og Hallingstad opptatt av. Selv med rimelige fiskekort, blir det pluss i regnskapene. Grunneierne har noe inntekter, og VJF sitter igjen med et lite overskudd. Men alle tre var klare på at hovedgevinsten av fisket tilfaller lokalsamfunnet gjennom ringvirkningene knyttet til turisme, camping og økt handel.

Fisk i elva gir turisme som igjen gir en rekke festivaler i lokalsamfunnet. Mange av festivalene går over flere dager, så store deler av sommerhalvåret skjer det spennende ting i Vikedal, reklamerer Selvaag.

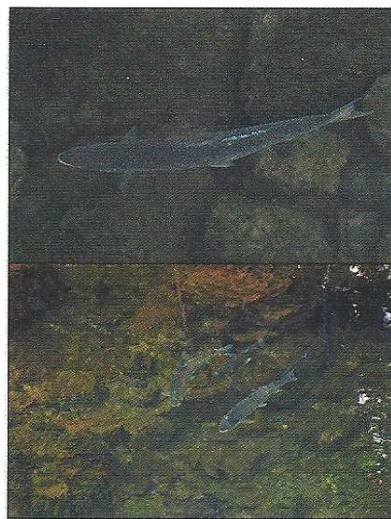
På Vikedal Gjestehjem treffer jeg Ann Helen Skeie. Hun leier ut husvære. – Vikedal, det er jo Vikedalselva det, sier hun bekreftende. Uten fisket, hadde det vært veldig dødt her. Hun er enig i at det er fisket som ligger i bunnen for både turismen, festivalene og det som preger tettstedet.

– Hos oss vil jeg grovt anslå at omkring halvparten av besøkene er knyttet opp mot laksefiske i elva. Men det gjør også at vi får bedre belegg, fordi fiskeperioden er betydelig lengre enn ferien, påpeker hun.

Svein Krokedal driver Joker Vikedal, den ene av to kolonialforretninger. Anslagsvis 5 - 10 prosent av omsetningen i butikken skyldes ringvirkninger av laksefisket, sier han – Det som også er bra med fiskere, er at de gjerne kommer i dårlig vær, når bade- og solturistene uteblir. Ellers blir nok mannfolka rastløse på stranda, sier han, og det gode laksefisket lokker. Dermed blir det et ferietilbud for hele familien. – Jo, ringvirkninger av laksefisket er betydelige for oss som driver næring her, slår han fast.

Kvilehølen er fredet, og et naturlig "laksestudio". Stadig var folk ute for å se på laksen.

Når pH-status var på besøk, var det lite vann i elva. Omkring tyve laks og fem sjørreter sto i Kvilehølen. Flesteparten sto i elvemunningen og ventet på regnet.

Overvåking i Vikedalselva

Effektkontrollen viser at kalkingen stort sett fungerer godt og gir forventede resultater. Likevel registreres en nedgang i fangstene av både laks- og sjøørret de siste årene.

Vikedalselva inngår i de nasjonale kalkingsprosjektene. Hvert år publiseres resultatene av overvåkingen fra vassdraget, i regi av Direktoratet for naturforvaltning. Her er et utdrag fra den siste rapporten (for 2005).

Kalking

Bakgrunnen for kalkingene var at det i flere år fra 1981 og utover ble registrert dødelighet på smolt og presmolt i elva, noe som ble satt i sammenheng med sur avrenning og økning i aluminiumskonsentrasjonen. Elva ble kalket første gang i 1987.

Kalkforbruket har gått betydelig ned i takt med den naturlige vannkvalitetsforbedringen i vassdraget. I 2005 ble elva kalket med totalt 153 tonn fra dosereren ved Låkafoss og 44 tonn fra anlegget ved Litleelva.

Vannkjemi

Det har vært en gradvis pH-økning i den ukalkede delen av elva de senere årene. Men i 2005 lå pH-verdiene under pH 6,0 store

del av perioden januar til april. Dette er lavere verdier enn året før.

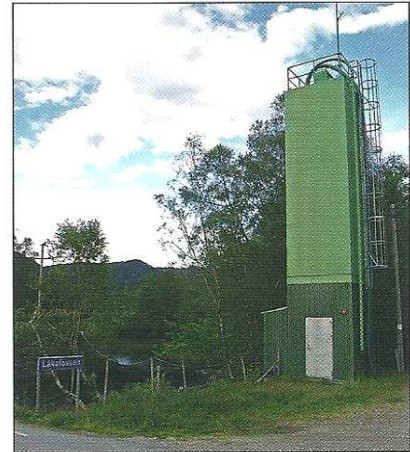
På den kalkede strekningen ble pH-målene for smoltifiseringsperioden i stor grad overholdt, men det forekom mindre avvik. Resultatene fra 2005 viser at vannkvaliteten fortsatt kan svinge mye fra år til år avhengig av værforholdene.

Biologiske effekter

Undersøkelser av gjeller på fisk bekrefter at vannkvaliteten har vært ustabil i enkelte år i øvre del av vassdraget.

Det ble funnet laksyngel på alle stasjonene i 2005, og det var moderat høy tetthet av laksyngel i hele den kalkede del av vassdraget (61 individ per 100 m²).

Gjennomsnittlig tetthet av ørretyngel var 14 individ per 100 m² i 2005. Det var høyere enn de fire siste årene, men lavere enn det som ble funnet på 1980-tallet og begynnelsen av 1990-tallet da tettheten i enkelte år var høyere enn 20.

Kalkdosereren ved Låkafossen.

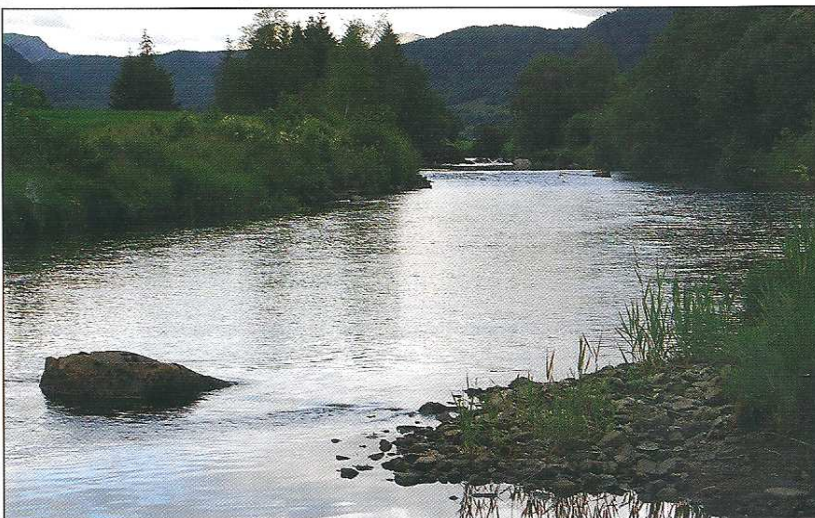
Det ble ikke gjennomført undersøkelser av bunndyr i forbindelse med effektkontrollen i Vikedalselva i 2005.

Fangst

Fra et fangstutbytte på 500-600 kg laks på begynnelsen av 1990-tallet, økte det til ca 3 tonn i 2000 og 2001. Deretter har fangstene gått nedover for både laks og sjøørret.

Fakta om Vikedalselva

- Fylke: Rogaland.
- Nedbørfelt: 118 km²
- Middelvannføring: 10 m³/s
- Lakseførende strekning til Låkafossen (ca. 10 km)
- Kalking: Siden 1987.
- Biologisk mål: Å sikre tilstrekkelig god vannkvalitet for reproduksjon av laks i elva. Dette vil samtidig sikre livsmiljøet for de fleste andre forsuringsfølsomme vannorganismer.
- Vannkvalitetsmål: Lakseførende strekning: Gradvis oppgradering siden 1987. Siden 1999: 15/2-31/3: pH 6,2, 1/4-31/5: pH 6,4, 1/6-14/2: pH 6,0.
- Kalkingsstrategi: Kontinuerlig dosering fra et anlegg oppstrøms Låkafossen. Automatisk styrt etter pH nedstrøms dosering. Fra og med 1999 også en doserer i sidevassdraget, Litleelva.

Midtre del av Vikedalselva.

Stoffet er hentet fra: Direktoratet for naturforvaltning. Kalking i vann og vassdrag. Effektkontroll av større prosjekter 2005. Notat 2006-1, og www.dirnat.no: fangststatistikk.